

NOTE DE LECTURĂ

Michel Onfray, *Traité d'athéologie*, Paris, Le Livre de poche, 2013, 315 p.

Michel Onfray este deja un filosof popular în Franța și începe să fie bine cunoscut și în România. Mai multe articole și enciclopedii on-line îl caracterizează pe bună dreptate drept hedonist, ateu, anarhist, cu rădăcini în gândirea lui Epicur sau mai ales a lui Nietzsche.

Traité d'atheologie se vrea un autentic manifest ateist, raportat la cele trei mari religii monoteiste: iudaismul, islamul și îndeosebi creștinismul (de fapt, cel mai hulit dintre toate în istorie, am zice noi; de ce nu încă o dată să fie în prim plan?). Cartea a apărut încă din 2005; noi am avut la dispoziție ediția „Livre de Poche” apărută în 2013.

Mai întâi, după Michel Onfray, trebuie să reținem ideea că ateismul autentic are puține teorii în istoria filosofiei, căci un ateism autentic trebuie să arate explicit inexistența lui Dumnezeu, nefiind suficientă atitudinea de îndoială sau critică la adresa unor stări de fapt legate de religie în general sau de Dumnezeu. Singurii gânditori care au scris cărți autentice-ateiste sunt: un fost preot francez pe nume Jean Meslier (*Le Testament*, 1729), d'Holbach (*La Contagion sacrée*, 1768), Feuerbach (*Esența creștinismului*, 1841) și, bineînțeles, Nietzsche, cu binecunoscutele sale lucrări.

Programul ateologiei lui Onfray sau principiile ateologiei sale (după cum le numește el însuși) ar consta în următoarele:

1) *Deconstrucția celor trei monoteisme*. Demersul constă în a arăta că, în ciuda unor anumite specificități de ordin doctrinar, istorico-geografic, genealogic, fondul lor rămâne același („variațiune de grad, nu de natură”). Care este acest fond? Ura: ura față de inteligență, dar cu preferință către ascultare și supunere; ura față de viață, dar cu preferință pentru moarte; ura față de aici, cu preferință pentru dincolo; ura față de corp, dar cu preferință față de suflet, care posedă toate virtuțile; ura față de femeie și sex etc.

(2) Pentru a vedea cum se fabrică o mitologie, cum se înrădăcinează falsul, isteria colectivă, minciuna, ficțiunea, Onfray propune *deconstrucția particulară a creștinismului*. Această deconstrucție trebuie însoțită de o analiză a „devenirii planetare” a creștinismului.

(3) Și, întrucât de-a lungul vremii spiritualul se confundă cu temporalul, se propune și o *deconstrucție a teocrațiilor*. Căci, în numele lui Dumnezeu, anumiți „preținși servitori” ai lui revendică dreptul de a impune politici. Astfel că, în numele lui Dumnezeu, adaugă Michel Onfray, au curs fluvii de sânge în războaie, pentru a-i împlini voia.

1. Contestarea vieții sau a corpului presupune negarea materiei și a materialismului, deci și a științei care ia în discuție tocmai lucrurile materiale sau mai ales pe acestea. Atomismul lui Democrit ar conduce la afirmarea unui Dumnezeu material, opus, de pildă, celui imaterial, atemporal, creștin. Dar mai există un motiv pentru respingerea atomismului: „ontologia de brutărie” născută din ideea transsubstanțierii, după care corpul lui Hristos se află realmente în pâinea și vinul îngurgitate cu anumite ocazii. Și tot așa sunt respinse și alte propuneri științifice de-a lungul vremii: eternitatea lumii (respinsă datorită doctrinei teologice a creației lumii), heliocentrismul, evoluționismul, poligenismul, vârsta vieții pe Pământ, psihanaliza, genetica etc. Pentru a da sens urii față de materie, monoteismele au postulat o lume imaterială, o altă lume, de inspirație platonice, care produce alte două creaturi fantastice – îngerii și Paradisul; astfel, Paradisul devine antilumea, contrarul realului.

Ura față de femei pare a fi o variație a urii față de inteligență, dar și a urii față de dorință, plăcere, viață. Religiile sus-menționate pun femeia la rădăcina păcatului originar, ea a fost cea care l-a păcălit pe „imbecilul” de Adam. Carnea, sângele, sexul liber păcătos sunt asociate cu femeia; este acceptată doar ca soție și mamă. De aici și propaganda în favoarea castității în general și mulțimea de reguli (interdicții) de care abundă literatura monoteistă.

2. Partea a doua începe prin deconstruirea imaginii lui Iisus. Mai întâi, nimic nu dovedește existența istorică a lui Iisus, spune Onfray, nici un document, nici o dovadă arheologică. Autorul lui Iisus este de fapt Marcu; probabil, după ce îl acompaniază prin periplul său misionar pe Pavel, Marcu își scrie textul spre anul 70. Cum a procedat? Copiind istorii și fapte din literatura vremii, cum ar fi fost cele expuse de Diogenes Laertios. Maria îl concepe pe Iisus fecioară; aceeași poveste o construie Platon pentru el însuși. Este fiul lui Dumnezeu; și Pythagora pretindea că se trage din Apollon. Înfrățuia minuni; la fel se spunea despre Empedocle. Era capabil de predicții; Anaxagoras avea talentul de a prezice căderea meteoritilor. Postula o viață de după moarte; la fel și Platon. După Onfray, niciunul dintre discipolii lui Iisus nu l-au cunoscut personal, ei au creat un mit după principiul „enunțarea creează adevărul”, înșelându-se ei înșiși – spun că e adevărat ceea ce cred și cred adevărat ceea ce spun. Construcția mitului a durat însă mai multe secole, obținându-se un corpus de texte contradictorii și neverosimile. Printre neverosimilități: discuția dintre Iisus și Pilat, căci guvernatorii nu obișnuiau să discute cu condamnații; crucificarea – în epocă evreii erau lapidați, nu crucificați etc. Prin urmare, Iisus este un „personaj conceptual”.

Personajul Iisus a păstrat totuși tăcerea în legătură cu corpul, sexualitatea, senzualitatea. Rolul major în antihedonismul creștin îi revine lui Pavel. Acest „evreu isteric” creează lumea după imaginea sa: bolnav, misogin, masochist. Ura lui față de el însuși se transformă în ura față de lumea întreagă, neputința lui sexuală se transformă în ură față de sexualitate (este reciclat misoginismul Vechiului Testament), masochismul lui se transformă în elogiul al sclaviei și supunerii față de Dumnezeu; în plus, reînvie și ura față de inteligență și știință decretate deja în *Geneză* prin păcatul originar.

Creștinismul învinge finalmente prin împăratul Constantin, păcălit aparent de un semn al crucii, împărat care înțelege de fapt că noua religie promovează supunerea poporului față de autoritățile temporale. Astfel, el întemeiază primul stat creștin, care are atributele unui stat totalitar tipic, prin uzul forței, propaganda ideologică, distrugerea pluralismului etc.

3. Partea a treia reprezintă de fapt un fel de aplicație a teoriilor religioase monoteiste menționate în lumea reală, cu contradicțiile lor și consecințele acestor contradicții.

Astfel, cărțile sfinte sunt pline de contradicții, în ele domnește „sofisteria”: „unui lucru îi corespunde aproape imediat contrariul său, o părere triumfă dar la fel și opusa sa” (p. 208). Exemplu iudaic: dictonul „Să nu uciți” este cât se poate de clar, este dictat de însuși Dumnezeu lui Moise și ar trebui să conducă la o etică a păcii, nonviolentei, dragostei etc. Dar în același Deuteronom, Yahve intervine pentru a justifica exterminarea unor populații precum hitiții, amoreenii. Ce e de crezut în acest caz? De fapt, decalogul e valabil doar în interiorul comunității iudaice, al poporului ales de Dumnezeu, așa încât ceilalți, non-evreii, goii, pot fi uciși fără milă: „Tora inventează inegalitatea etică, ontologică și metafizică a raselor” (p. 213). Exemplu creștin: parabola celuiilalt obraz. Cum se împacă ea cu furia lui Iisus legată de vânzătorii din templu? Exemplu musulman: există invitația de a ucide necredincioșii, politeiștii, dar se face elogiul iertării, păcii etc.

Monoteismul ține de o pulsiune a morții, căci, în loc de a cultiva pacea, toleranța, dragostea, cum propovăduiește în teorie, el practică războiul, jaful, genocidul (deci el iubește moartea, realmente), dar nu înăuntrul propriei comunități religioase, ci cu restul, necredincioșii, goii, politeiștii. Astfel, evreii, poporul ales, au inventat războiul sfânt (Cartea lui Iosua) pentru distrugerea palestinienilor. Creștinii pot elimina fără probleme pe evrei, întrucât sunt poporul deicid, și nu e de mirare că Hitler s-a înțeles atât de bine cu Vaticanul. Iubirea față de aproapele, pe care o promovează toți? Toate cele trei mari religii acceptă sclavia, dar, din nou, nu în interiorul propriei comunități religioase.

Din ultimele pagini ale cărții ar mai merita reținută ideea că gândirea laică de până acum, cel puțin cea occidentală, nu este una autentică, având în spate etica iudeo-creștină. De aceea, trebuie promovată o laicitate postcreștină, cu noi arme de luptă, o laicitate atee, militantă.

În fine, mai spunem că avem de a face cu o carte militant-ateistă, în care autorul nu se sfiește să apeleze la ironie directă sau malițiozitate la adresa unor greșeli sau atitudini care azi nu mai pot fi justificabile ale unor instituții religioase aduse în discuție. Este, de asemenea, o carte eseistică, în care autorul are totuși grijă să facă trimiteri precise, atunci când e cazul, la cărțile sfinte ale celor trei religii incriminate. Cei care sunt interesați de forma pe care o îmbracă ateismul contemporan pot găsi în această lucrare pagini de referință.

Marius Dobre